

nje (u okviru od Udbe protežiranog platininskog društva!) po brdima, poprištima ratnih epopeja i pevanje ravnogorskih koračnica u najdubljoj ilegali. Krstić se okrenuo izdavaštvu i njegova zahvalna sećanja prelaze u domen istoričara kulture, književnosti. U *Nepristajanju* će se naći pregršt likova i projekata s kojima se susretao Krstić – od aktivnosti davno ugašenih izdavačkih kuća do pregovora oko povratka velikog Crnjanskog u otadžbinu. Za poklonike modernog istoriografskog pravca ženske istorije su neobično zanimljiva sećanja na pokretanje

ženskog časopisa "Vesna" 1953. godine, koja se mogu tumačiti na više načina.

Krstićevo *Nepristajanje*, baš kao ni *Najlepši poziv na svet*, nisu knjiga za jedno čitanje. Zainteresovani čitalac se često vraća tom društvu, a istoričar vremena posle 1945. godine – još više. Bilo da poseže za društvenom, kulturnom ili političkom atmosferom Beograda, bilo da se bavi ravnogorskom kontroverzom, Krstićevi opisi su izuzetno upotrebljivi u dočaravanju atmosfere, ali i često uklopi u zaključke o pojedinim problemskim pitanjima.

Mr Bojan B. DIMITRIJEVIĆ

Dr Nikola Krstić, *Filozofija društvenog čovečanstva*, Beograd, 1997.

Nedavno je u izdanju Učiteljskog fakulteta i Hegelovog društva izašla knjiga profesora dr Nikole Krstića *Filozofija društvenog čovečanstva*. U *Recenziji*, štampanoj umesto predgovora, prof. dr Andrija Stojković i Đuro Paović ističu delikatnost zadatka koga se prihvatio autor da "posle mnogih lomova koji su zadesili svet, a naročito zemlje ranog socijalizma", "promišlja filozofiju čije je prisustvo neophodno gde god se vrši analiza društvene stvarnosti", formirajući teorijsko uporište vrednosti osmišljavanja neposredne budućnosti. Tema je izazovna, a zadatak stvaranja nove filozofije dat je kao pretpostavka zasnivanja prave ljudske istorije.

Knjiga ima tri dela. U prvom delu autor obrađuje temelje filozofskog razmišljanja, koji u svojoj raznolikosti daju elemente za celovitu viziju novog društva. U drugom delu izlaže osnovne filozofske probleme filozofskog materijalizma kao naučne filozofije čiji je smisao kritički, humanistički i radikalni prilaz problemima savremenog sveta, utemeljenje primerenog dijaloga, potrebnog za prevladavanje ograničenosti i protivrečnosti današnjih političkih sistema, a naročito kri-

tičkog preispitivanja "novog svetskog poretk". Svi aspekti te filozofije dati su u prostoru istorijske aktivnosti proleterske klase, koja još nije postigla klasnu zrelost, ali će to biti istorijska nužnost. U trećem delu knjige nalaze se antropološko-aksiološka preispitivanja i "pogledi ovog autora na aktuelna pitanja razvoja našeg društva". "Mi ne gajimo iluzije", kaže profesor Krstić, "da će naša prezentacija *Filozofije 'društvenog čovečanstva' biti 'mera' valjane i 'konačne' filozofije*, čije prisustvo u društvenoj svesti 'automatski rađa civilizovanu zajednicu." Nema sumnje da je za to potreban veoma visok stepen razvoja materijalnih proizvodnih snaga društva, te zato i smatra "da se kapitalizam ne može ukidati, već se mora prevladati", dokazujući podjednako uverljivo kako dijalektičku logiku njegovog postojanja tako i suštinu istorijske progresivnosti proleterske klase. Na tragu Marksovog učenja autor ističe da će proletarijat, oslobađajući sebe, osloboditi sve slojeve društva i time, preko dominacije uma, započeti "ljudsko društvo". Ali da bi to postigao mora se razviti u istinsku "klasu za sebe". Parametri njene klasne zrelosti moraju biti ozbiljniji. Po-

nekad je korak nazad uslov da se naprave dva koraka napred. Novo društvo će biti moguće ne onda kada proletarijat stasa da buržoaziji pruža otpor već kada stekne novu, progresivniju i produktivniju organizaciju rada kojom će nadmašiti kapitalizam. U ovim vremenima to je jedina filozofija koja lako dopire do svesti širokih masa. Ali za teorijsku misao, misli autor, nije dovoljno da ona bude filozofski savremenik, već *istorijski* savremenik svoga doba. Zato kao sintetička misao, *filozofija društvenog čovečanstva* mora da obezbeđuje dijalektičko prevladavanje suprotnosti i to na izvornom tragu Hegelove dijalektike. Izlaz iz našeg začaranog kruga, u kome se nalaze Srbija i Savezna Republika Jugoslavija, nije u pobedi jedne od suprotstavljenih strana i društvenih snaga (pozicije ili opozicije), jer bi tada suprotnosti ostale, a možda i dublje zaoštrene, čime ne bi bile daleko od izazivanja građanskog rata. Izlaz je u sintezi svega progresivnog što nam nude akteri političke, društvene i ljudske borbe, kao istinskom činu progresa i istorij-

ski mogućem uvažavanju interesa svih društvenih grupa i slojeva.

Naravno, ima mesta koja autor nije dorekao, koja su otvorena kao što je to i sam društveni život, ali ta filozofska antropologija danas može biti korisna svim čitaocima, čak i onima koji imaju drugačija shvatanja, poglede i interese, jer u osnovi propituje ne da li je novo društvo moguće već kako je moguće i u čemu je smisao njegovog nastajanja. Jedno je izvesno, zaključuje autor, "vraćanje u preživele sisteme nije rešenje teškoća današnjeg čoveka" i društva, jer tu, u stvari, nije moguće nikakvo posredovanje između teorije i prakse. Teorijski zagovarati kapitalizam kao dugoročno rešenje jeste čista demagogija, a oblik kapitalizma kakav je u razvijenim zemljama nije dostupan zemljama u razvoju. Pa i zemlje ranog socijalizma koje su se okrenule kapitalizmu u njegovoj formalnoj demokratiji našle su se u prvobitnoj akumulaciji kapitala. Filozofija koja posreduje za takav sistem gubi umni oblik filozofskog promišljanja.

Dr Branko NADOVEZA

Ljuba Pavlović, *Užička Crna Gora*, Kosjerić 1995.

Godine 1995. ponovo je izašlo iz štampe delo Lj. Pavlovića *Užička Crna Gora*, koje je prvi put objavljeno 1925. u 19. knjizi edicije *Naselja i poreklo stanovništva (Srpski etnografski zbornik XXXIV)*. Priređivač i izdavač se predstavio i kao autor dva priloga, kojima je pokušao da osavremeni taj rad.

Knjiga je podeljena na tri celine: *Kosjerić kroz istoriju do XIX veka* Vladana Jovanovića, fototipsko izdanje dela Lj. Pavlovića *Užička Crna Gora*, i *Današnji pregled porodica u selima kosjerske opštine*, takođe autora Vladana Jovanovića.

Prvi deo *Kosjerić kroz istoriju do XIX veka* donosi ukratko najvažnije podatke o centralnom delu područja Užičke Crne Gore. Reč je o kratkom radu koji pred-

tavlja kompilaciju ranijih saznanja zasnovanoj na do sada objavljenoj literaturi, odnosno radovima koji su se tim područjem bavili fragmentarno i veoma površno. Tu su podaci o pojedinim arheološkim lokalitetima, administrativnom uređenju toga dela zapadne Srbije u srednjem veku i vršenju turske vlasti, a i prvim decenijama obnovljene srpske državnosti u XIX veku. V. Jovanović je izneo i neke smeje pretpostavke, poput one da se u okolini Kosjerića nalazila *Mrkšina crkva*, poznata kao jedan od centara štamparske delatnosti sredinom XVI veka, što bi svakako trebalo potkrepiti arheološkim i istorijskim istraživanjima. Na kraju toga rada nalazi se i popis načelnika Crnogorskog sreza i prvih škola i učitelja.